

SZIKLAKERT

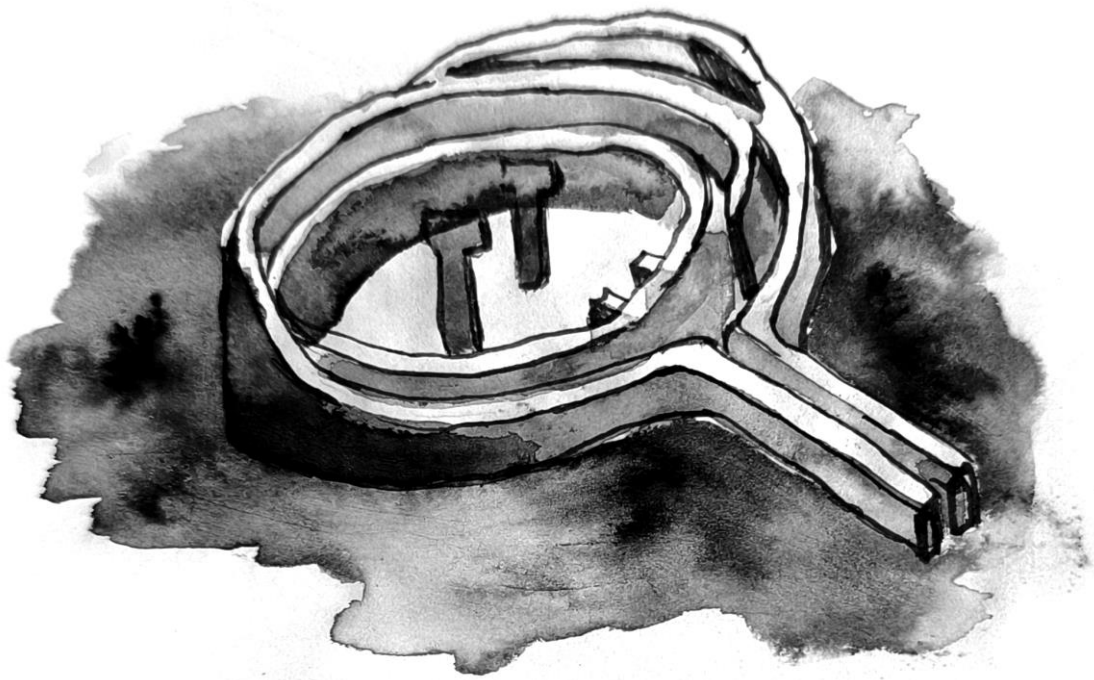
Szerző:
Hajós Dorina

Konzulens:
Fejérdy Péter DLA

Kő és idő (vízió egy kőbányáról)
BME Építészmérnöki kar
Középülettervezési tanszék
TDK 2024

A kő megmunkálása egy olyan folyamat, amely szinte egyidős az emberiséggel. Mindig is kihasználtuk a természet adta lehetőségeket. Azonban ha túlzásba vesszük ezt a tevékenységet az rengeteg negatív hatással jár. A fejtett területek magukra maradásuk után kihasználatlanul várják, hogy újra belepje őket a természet, de sokszor már túl nagy a kár. Kérdés, hogy mit lehet kezdeni egy olyan tájsebbel amely már nem tölti be ipari funkcióját, de a természet sem tudja visszafoglalni.

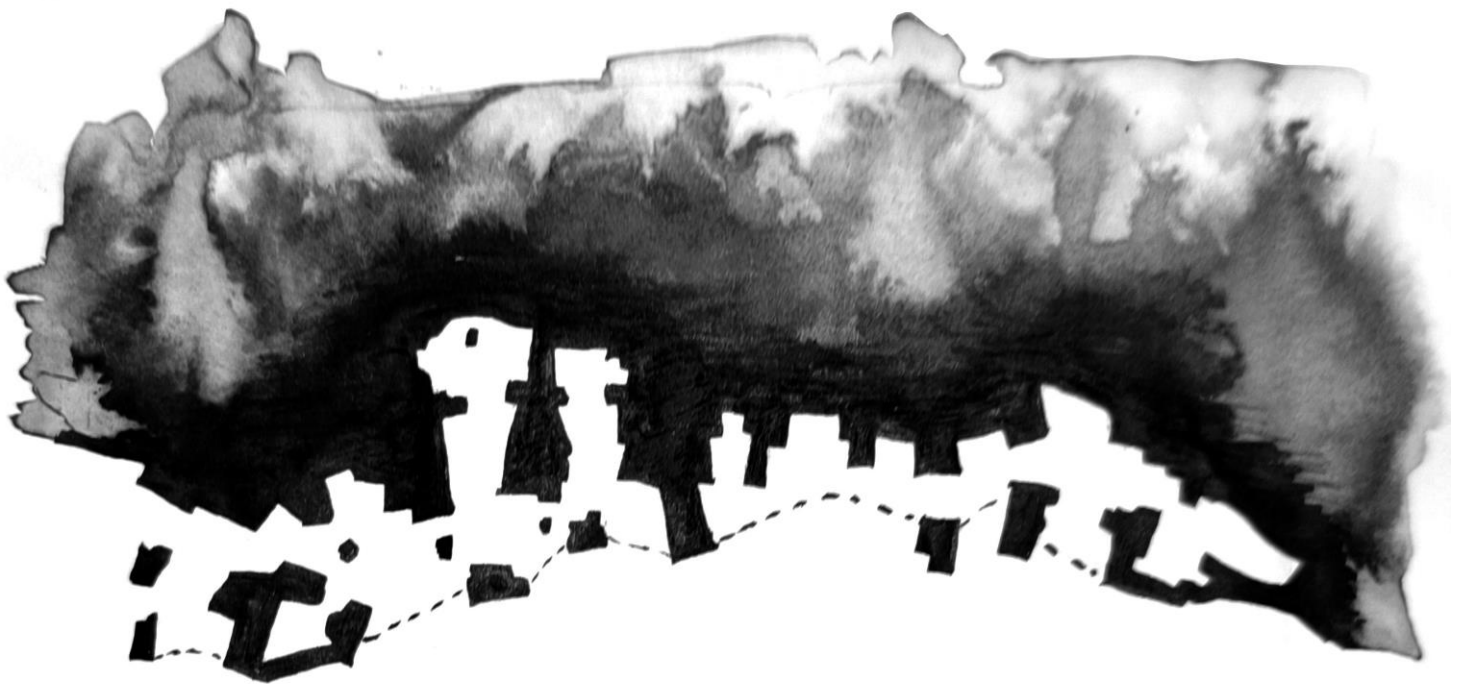
Megismerés

Göbekli tepe

Múlt

A kő fejtése és felhasználása rendkívül gazdag múlttal rendelkezik. Rengeteg ősi példát találhatunk arra, hogyan alakítottak gigantikus kőtömböket épületekké. Legyen szó akár a török Göbekli Tepe-ről mely az első körtemplom, vagy a máltai Ggantija-ról, mely a legidősebb szabadon álló emberi építményként van számon tartva. Ezekben az ősi épületekben nem csak az anyag, de az is közös, hogy egy közösség hozta őket létre, valamilyen számukra fontos cél érdekében. A kő megmunkálása tehát szükségszerűen mindig összehozta az embereket.

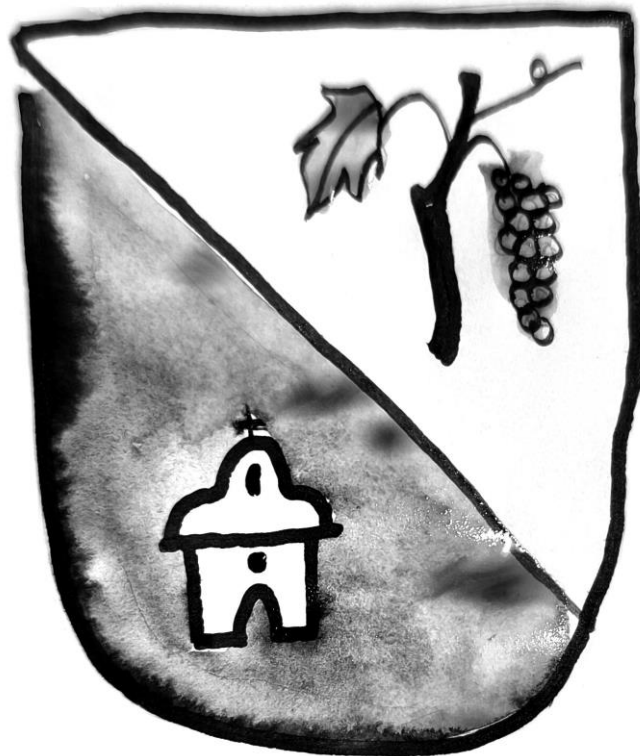

Tájseb

A kőbányászat napjainkban is aktív folyamat. Ez pedig azt eredményezi, hogy felhagyott kőfejtőből is egyre több lesz. Ebből a tevékenységből eredeztethető tájsebektől pedig csak Magyarország területén több mint 15 000-et találhatunk. És bár a tájseb szó alapvetően negatív felhangot hordoz, a természet kizsákmányolásával az ember valahogy mégis pont arra hívja fel a figyelmet milyen elképesztően erő lakozik benne. Gondoljunk csak Hegyestűre vagy Sággra. Az ilyen emberek által széttroncsolt helyek mutatják meg igazán, mikre képes a Földünk, hiszen beengednek minket hegységek közepébe, megmutatnak helyeket melyeket soha nem láthatnánk.

Tehát ez egy olyan veszteség, melyből rengeteget nyerünk.

Ilyen terület a Diósdon található kőfejtő is. Ahol ha nem zajlott volna kőfejtés, ma csak egy lakóházzal beépített füves domboldalt találnánk.

Diósd

Diósd a budapesti agglomerációban, Pest vármegyében, az érdi járásban található. 5,75 km²-vel Magyarország legkisebb területű városa, 11 484 lakójával.

A településen mindig is aktív közösségi élet zajlott, mely általában erősen kötődött valamilyen terület közös megmunkálásához, például a szőlő vagy barack termesztéshez. De a helynek erős vallási kötődései is vannak, hiszen itt tartotta meg Szent Gellért utolsó miséjét.

Jelenleg is sok aktív önszerveződő egyesület működik, melyek rengeteg változatos témával foglalkoznak.

Kőfejtő

A város jellegzetes pontja a felhagyott kőfejtő. Ahol a 18. századtól egészen az 1980-as évekig fejtették a Tétényi-fennsík értékes mészkövét. A követ lépcsőzetesen hasították le a tömegeből három jól elhatárolható területen, melyek közül a továbbiakban a felső kőbányával foglalkozom. A fejtés megszűnése után ez a bánya évekig küzdött az elhagyatottsággal, mígnem 2002-ben sor került a rekultivációjára.

Terv

Problémák

A kőfejtő tereinek kialakításánál nem volt szempont a kihasználhatóság. Minden tér úgy alakult, hogy az az ipar szempontjából a lehető legjobb legyen. Azonban jelenleg a fő funkció már inkább a kikapcsolódás. A tervemben próbálom megkeresni azokat a pontokat, ahol ez az alapvetően ipari tér használhatóvá válik az emberek számára, úgy, hogy a természetes közeg sem szenved hátrányt. Ehhez úgy gondolom, hogy nem egy nagy, hanem inkább sok kisebb változtatásra van szükség. Hiszen a használatra jelenleg is láthatunk kezdetleges példákat, melyeket csak meg kell figyelni, és ha lehet, javítani rajtuk.

Út

A tervezés nem csak a kőfejtő területén való gondolkozást jelentette, hiszen az ideérkezés körülményei erősen befolyásolják azt, hogyan viszonyulunk a terekhez. Jelenleg egy egykori kőszállításra kialakított kocs út köti össze a két felszíni kőfejtőt. Az utat kavics borítja, mely méltó felvezetése az óriási kőfalaknak, azonban több helyen megsüllyedt, itt ott csatornafedelekek emelkednek ki belőle. A kőfejtő bejáratát pedig mindkét irányból sorompók zárják le. Ezek a „hibák” folyamatosan kizökkentik az ideérkezőket, nem engedik, hogy maximálisan részesei legyenek az élménynek, ezért mindenképpen javítandóak.

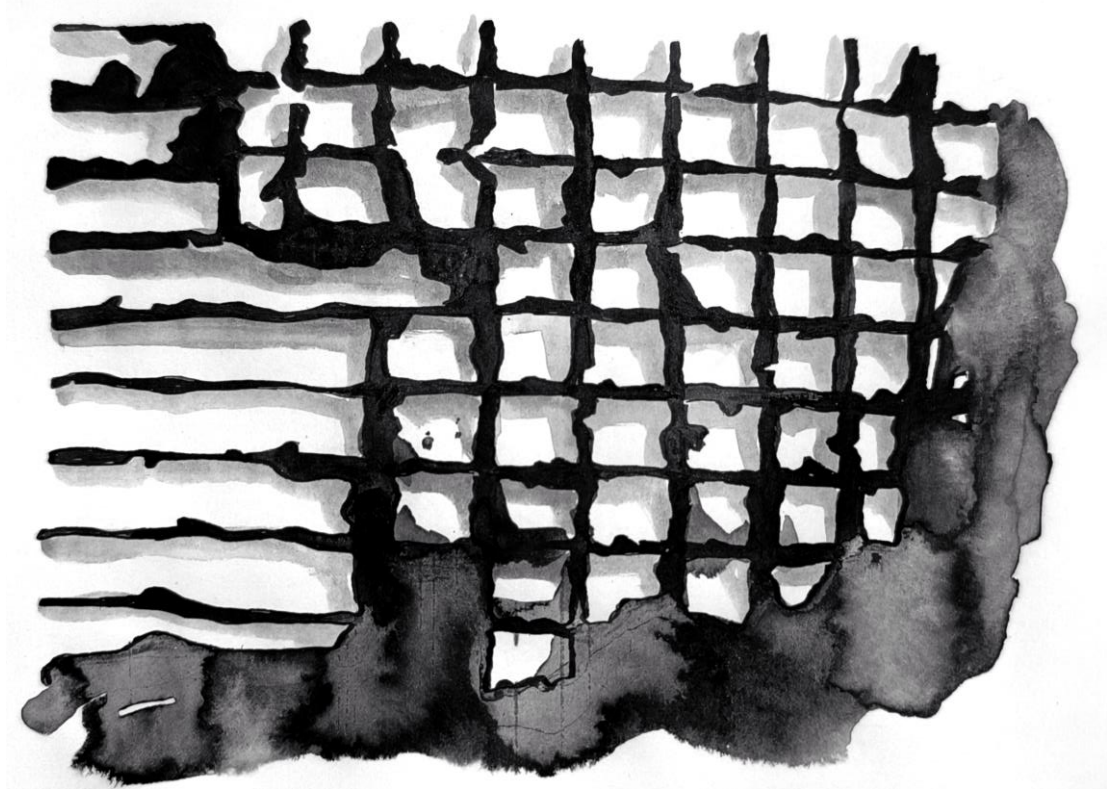

Védelem

A környező lakóházak közelsége szintén gyengíti a tér méltó megélését. Valahogy disszonánsnak hat, hogy a gyönyörű kőfalaktól elfordulva belelátunk egy kerti medencéjébe. A terület olyan szinten beépült, hogy már a kőfejtő tetején is családiházak állnak.

Tervem egyik fontos része, hogy különböző természeti elemekkel kizárom a látókörünkből ezeket az ember alkotta elemeket. A kőfejtő déli nyílt oldalát alacsony lombkoronájú, sűrűn ültethető fákkal zárnám le. Így a kőfejtő egy szinte teljesen zárt rendszerre válik. Ezek a fák így egyaránt szolgálnak útmutatásként is, a kőfejtő belső járataihoz való megérkezéshez.

Az útmenti kerítések takarása pedig a már jelenlévő növényvilág duzzasztásával történne.

Tető

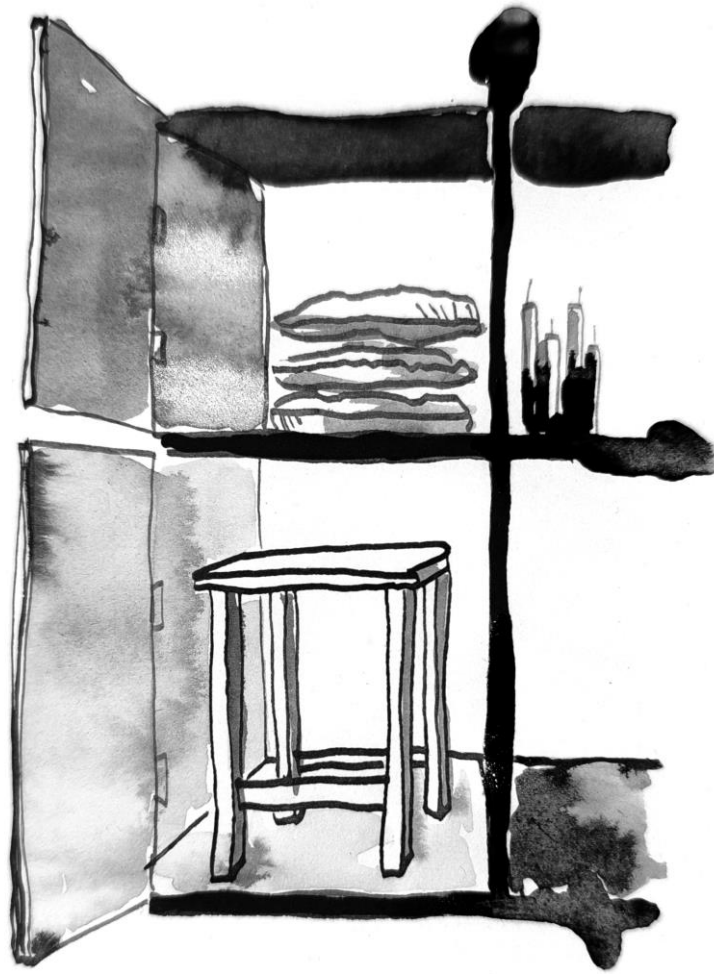
A kőfejtő tetejére épült házakat, és az esztétikailag megkérdőjelezhető betonfelületeket egy acél rács takarná el. Ez az installáció a külszíni fejtés formáit követné le minden apró tökéletlenségével. Majd erre lenne felfuttatva a takaró növényréteg. A rács megtámasztásai a korábban említett fás lezárásra reagálva, szabálytalanul lehelyezett filigrán acél oszlopok lennének, melyek az idő előrehaladtával berozsdásodva még inkább illeszkednének a felhagyott ipari területhez. Ez a tető mindeközben létrehoz egy olyan átmeneti teret a kint és a bent között, mely egyszerre fokozza a kivájt kőtermek bensőségességét és kapcsolja őket össze a külső terekkel.

Virágok

A területen nem akármilyen növényeket alkalmaznék. A kőfejtő egyik nagy problémája, hogy a bányamegerősítésének során a biodiverzitás jelentősen lecsökkent. Hiába kapott a kőfejtő 2006-ban helyi védelem alatt álló természetvédelmi terület besorolást. Az itt honos védett vadvirágok már alig fellelhetők. Helyette invazív fajok lepték el a tájat.

A tervemben ezeknek a virágoknak adnám a sziklák között elterülő rétet, -akár mint egy arborétumban- és láthatóvá tenném a kora tavasztól késő őszig folyamatosan változó növényeket.

Találkozás

A kőfejtő belső tereibe való megérkezéshez egy kisméretű pavilonépületet terveznék, anyagában a tetőhöz hasonlóan rozsdásodó acélból, mely így össze tudja fogni az egész területet. Ez egy alkalmas hely lenne különböző programok kiindulópontjának, találkozóhelynek. Az épület magába foglalna egy vizesblokkot és egy tárolót, ahol a kényelmesebb használathoz való tartozékokat lehetne elhelyezni. Például párnákat, vagy könnyen hordozható ülőkéket.

Belső

Ezekre azért lenne szükség, mert a belső terekben nem tervezek jelentős változtatást. Úgy gondolom, hogy a diószdi közösség van annyira aktív, hogy amennyiben szeretné, képes legyen étellel megtölteni a tereket. Éppen ezért a használhatóság jegyében csupán a jelenleg is egészen bútorszerű kőtömbök felületét csiszoltatnám egyenesre és megfelelő magasságúra, illetve a padlófelületeknél is a csupasz sima követ láttatnám a kavics helyett. Így ha nem használják a tereket, olyan mintha nem történt volna változás, de ha esetleg valamilyen workshopot, koncertet vagy előadást tartanának itt, könnyen komfortossá válhatna a hely.

Viasz

A belső terek világítását szintén nem építeném ki, azonban a találkozó pavilonnál gyertyákat is elhelyeznék. Ezeket a meglévő bevágásokba elhelyezhetnék a látogatók, majd ahogy telik az idő begyűjthetik a lecsöpögő viaszt, úgy mint ahogy egykor a követ is fejtették, ezekből pedig közösségi programként faragványokat készíthetnének. Így mindenki megtapasztalhatja kicsit, milyen is a kőfejtés, a táj további károsítása nélkül.

Fény

A kőfejtő belső terei közül az egyetlen amelyet valamilyen szinten funkcióval ruháznék fel az a legmélyebb, legtávolabbi „barlang”. Itt a sötét, furcsa terek és a kő anyaga olyan erős atmoszférát alkot, melyben valahogy fellelhető a szakralitás csírája. Ezért ezt a teret egy viaszfallal elválasztanám a többitől és a plafonba egy olyan szűk lyukat fúrnék, melyen át minden évben szeptember 24.-én beáramlik a nap fénye és bevilágítja a sötétséget. Ugyanis 1046 szeptember 24.-én Diósdon tartotta Szent Gellért az utolsó miséjét mielőtt vértanú halált halt, melyről a helyiek szokás szerint megemlékeznek.

Színpad

A belső vájatokból tovább haladva észrevehető, hogy egy színpadra hasonlító megmaradt kőtömb milyen izgalmas téri helyzetet okoz. Sajnos azonban a tömb jelenleg túl magas ahhoz, hogy erre a funkcióra használható legyen.

Tervemben kibővíteném a keleti sziklafalon most is végigfutó sétányt, és színházi nézőtérre hasonlító leülő tereket hoznék létre rajta, hogy a nézők magasabbról ráláthassanak az előadótérre. Így, amikor a jövőben rendezvényeket tartanak, már nem lenne szükség az eddig használt szokásos fémvázás építményre.

A tervem tehát nem céloz meg nagy módosításokat. Viszont olyan változtatásokat alkalmaznék, melyek egyszerre kedveznek az embereknek és a természetnek. Használható tereket eredményeznek, de nem korlátozzák le a tereket csupán egy funkcióra.

Így a tér továbbra is magában hordozhatja azt a rendkívül különös mesterséges és természeti táj közötti határon táncolást, ami miatt érdemes meglátogatni ezt a kőfejtőt.

Források:

- Képek: saját tus grafika
- Görögné Horváth Katalin: Az én Diósdom című könyve
- Wágner Ferenc: Diósd története című kötete
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1jseb>
- <https://www.cosmopedia.hu/szent-gellert-es-diosd/>
- <http://www.erdcenter.hu/pub/ec/erd/termeszetiertekek/diosdimeszkofejto.html>
- <https://tortenetekkepekkel.blogspot.com/2014/01/diosdi-kobanya.html>
- https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Diosd/index.htm
- <https://www.diosd.hu/diosd-tortenete>